

Varga Ferenc

A budapesti hivatásos tűzoltóság története 1870–2020

History of the professional fire brigade of Budapest 1870–2020

Absztrakt

A magyar hivatásos tűzoltóság idén ünnepli 150 éves jubileumát. Az évfordulót 1870. február 1-jétől számítjuk, amikor megkezdte működését a fővárosban az ország első hivatásos tűzoltósága. A szerző a fővárosi hivatásos tűzoltóság másfél évszázadát mutatja be, kitérve a megalakítás körülményeire, korszakonként ismertetve a szervezeti és a műszaki fejlődés fontos állomásait. A történeti áttekintés tartalmazza a kiemelkedő személyiségeket és az emlékezetes tűzéseket is. A közlemény a 2020. február 3-án a Belügyminisztériumban megrendezett ünnepi konferencián bemutatott előadáshoz kapcsolódik, melynek gazdag képanyaga teszi teljessé a 150 év bemutatását, azonban a jelen közleményben terjedelmi okokból nincs lehetőség a megjelenítésére.

Kulcsszavak: hivatásos tűzoltóság, főváros, tűzörségek, tűzoltó eszközök, szervezeti kultúra

Abstract

The professional Hungarian Fire Brigade is celebrating its 150th anniversary this year. The anniversary goes back to 1st February 1870, when the country's first professional fire brigade started operation in the capital. The author presents the one and a half century history of the professional fire brigade of the capital, covering the circumstances of its establishment, describing the important stages of organisational and technical development. The historical overview also includes prominent personalities and memorable fire cases. The announcement is related to a presentation at a ceremonial conference held on 3rd February 2020 at the Ministry of Interior completed with rich photo material that cannot be presented here due to limited extent.

Keywords: professional fire brigade, capital, fire brigades, firefighting equipment, organisational culture

Bevezetés

A kezdetektől fogva az emberi közösségek valamennyi tagjával szemben elvárás volt a fenyegető veszélyek elhárításában való közreműködés. A társadalmi és technikai fejlődés kikényszerítette a szakmai specializálódást, szakmai szervezetek létrejöttét, így volt ez a tűz elleni védekezés területén is. Az ókori Római Birodalom városainak fejlett tűzoltóságaitól eltekintve azonban sokáig csak a szervezett tűzoltás csíráit tapasztalhatjuk Európa szerte. A tűzoltásra kötelezett céhek, az egyetemek diáktűzoltóságai, a főként Angliában alakult gyári tűzoltóságok csekély száma és szervezettsége nem biztosított általános védelmet (Varga, 2018, 59.). Magyarországon a mentő tűzvédelem létrehozásának kezdetét, a szervezett tűzoltóságok létrejöttét az 1834-ben – Európában úttörő módon elsőként – Aradon, az Aradi Polgári Önkéntes Tűzoltókar, mint önkéntes tűzoltó testület megalakulásához köthetjük (Szilágyi–Szabó, 1986, 171.). Az 1848–49-es szabadságharc, és az azt követő Haynau és Bach korszak politikai bizalmatlansága következtében a fejlődés csak 1866-tól folytatódhatott. Először spontán szervezett önkéntes egyletek formájában, majd 1888-tól testületi formában működött a tűzoltóság, mint a helyi előljáróság tűzvédelmi szerve (Minárovics–Soltész–Csöglei, 1995). Gróf Széchenyi Ödön nevéhez köthető az első hivatásos tűzoltóság létrehozása. 1870-ben, több éves engedélyezésért folyó küzdelem után egyidejűleg kezdte meg a működését a Budapesti Hivatásos Tűzoltóság és a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Egylet. Az eltelt másfél évszázadban a fővárosi tűzoltók számos generációja szolgálta a főváros védelmét, politikai korszakokon átívelő, változó szervezeti és működési körülmények között, forradalmak, háborús világégek és a békés fejlődés időszakában, töretlen hivatástudattal és elkötelezettséggel.

A kezdetek

Pest szabad királyi városban 1808. január 2-án adták ki az első tűzrendeletet, melynek szigorú betartása „*a város minden egyes polgárának kötelességévé tétetett*”. A céhek megszűntével tehát a város összes polgárára hárult a tűzoltás nehéz feladata. Ugyanakkor a rendszeres mentés és védelem szükségessége egyre inkább érezhetővé vált. Gróf Széchenyi Ödön 1862-ben, angliai tanulmányút-

járól hazatérve a Pesti Naplóban osztotta meg nézeteit *A tűzoltó intézetek hasznosságáról* címmel. Megállapítása az volt, hogy az önkéntes tűzoltóság formája tökéletesen illik a hazai körülményekhez: az önkéntes tűzoltóság fenntartása összességében olcsóbb a hivatásos tűzoltóságnál. Másik fontos művében azon meggyőződéséről ír, hogy „Sőt itt Pesten a fővárosban is [...] okszerűen beosztott és szervezett tűzoltó egyesület létesítése a főszükségekhez tartozik.” (Széchenyi, 1964, 12.) Ne tekintsük Széchenyi elvei feladásának, sokkal inkább felismerésnek, hogy végül az ő nevéhez kötődik az ország első hivatásos tűzoltóságának megalakítása 1870-ben, a fővárosban (Varga, 2017, 49.). Széchenyi Ödönnek sikerült olyan támogatókat megnyernie, akik pénzbeli adományokkal segítették a budapesti önkényes tűzoltó egyesület létesítését 1863-ban. Bár több éves pereskedés után 1866-ban lett csak jóváhagyva az önkéntes tűzoltóság alapszabálya, mégis csak 1869-ben tudta a csapatát felkészíteni. Gróf Széchenyi Ödön, bár minden erejével az önkéntes tűzoltó testület megszervezésén fáradozott, már az erre irányuló mozgalma kezdetén is úgy vélekedett, hogy a tűzoltó szertárnok és gépész kapjon fizetést, a gépek takarítására pedig hat szolgát fogadjon fel az önkéntes egyesület. Mivel azonban a nappali szolgálat ellátása nem volt biztosítva, a gróf belátta, hogy az önkéntes tűzoltóegyesület egyedül nem lesz képes megfelelő módon ellátni a tűzoltói szolgálatot, s már 1869-ben javasolta a hivatásos városi tűzoltóság felállítását. A tanács ezt elfogadta és a közgyűlés elé vitte, melynek hozzájárulásával megkezdődhetett a szervezés. Végül az önkéntes és a hivatásos tűzoltóság majdnem egy időben – néhány nap különbséggel – kezdte meg a szolgálatát. 1870. február 1-jétől a két tűzoltóság – az önkéntes és a 12 fős fizetett, azaz hivatásos – közösen látta el a tűzoltás nehéz feladatát gróf Széchenyi Ödön főparancsnoksága alatt, aki az önkénteseknek választott, a hivatásosoknak a két város, Pest és Buda által megbízott vezetője volt (Minárovics, 2004, 2.).

Az első 25 év

A fővárosi tűzoltóság első őrsege az Erzsébet híd pesti hídfőjénél, az Eskü téren kapott elhelyezést, ideálisnak korántsem nevezhető körülmények között. A belvárosi épület földszinti részén három bolthelyiség, továbbá a kapualj szolgált a parancsnoki iroda, a laktanya és a szertár céljára. Udvar nem volt, a pincében kialakított istállót a Duna magasabb vízállásakor elöntötte a víz. A szereket az utcán tartották és tisztították, a tömlőket a Dunában a halászok által szívességből rendelkezésükre bocsátott bárkákon mosták. Már 1870. március 23-án felállították a második tűzorséget Ferencvárosban. A két tűzorségen összesen 28

fős állomány folyamatos szolgálatot látott el, éjjel-nappal készenlétben voltak. A csapat vezetésére, azaz a csapattiszti feladatok ellátására, tűzfelügyelői címmel Krause Waldemár lipcsei önkéntes tornásztűzoltó szakaszpáncsnokot nevezték ki. 1870. április 22-én Óbudán, a spiritusz gyár tüzeseténél a sikeres és hatékony beavatkozás elismeréseként a helyhatóság hozzájárult a harmadik tűzország felállításához, amely 1870. szeptember 15-én, a Kerepesi úton 14 fővel, egy fecskendővel kezdte meg a szolgálatot. Pestet, Budát és Óbudát 1873. november 17-én egyesítették, a budai oldalon is megkezdődött a tűzorségek fejlesztése. Gróf Széchenyi Ödön 1874. szeptember 10-én távozott a tűzoltóság éléről. Ekkor a hat tűzorségen a legénység összlétszáma 97 fő volt. Az alapító főparancsnok munkássága révén Budapest a hivatásos tűzoltóság megszervezése terén megelőzött számos nagy európai fővárost, hogy idővel a világ élvonalában lévő tűzoltóságok közé kerülhessen. A megüresedett főparancsnoki posztot dr. Follmann Alajos királyi járásbíró töltötte be, aki 1883-ig állt a fővárosi tűzoltóság élén.

A műszaki fejlődés is folyamatos volt már a kezdetektől. A lóvontatású, kézi erővel hajtott szivattyúval ellátott kocsifecskendők mellé Walser Ferenc tűzoltószergyáros lófogató tolólétrát tervezett és gyártott le. Ugyancsak Walser érdeme, hogy 1876-ban elkészítette Magyarország első gőzfecskendőjét, amelyet Pelles Antal mérnök tervezett Krause Waldemár és Follmann Alajos útmutatásai alapján. Ezt a gőzfecskendőt másodikként 1877-ben állították szolgálatba Budapest néven (Minárovics, 2004, 3.). A fővárosi tűzoltóság történetében jelentős mérföldkő az 1881-es esztendő, amikor a fővárosi közigazgatás szervezetébe jogilag is beilleszkedett. A korábban ideiglenes minőségben alkalmazott tűzoltók ekkor fővárosi alkalmazotti státust nyertek, létszámukat, fizetésüket, szolgálati viszonyukat, hatáskörüket, jogaikat és kötelességeiket is szabályozták. Ezzel a tűzoltóság korábbi társadalmi jellegét teljesen megváltoztatták. A tisztí állások hivatalnoki állásnak minősültek. A tűzoltók illetménye – főleg a mai fejjel elképzelhetetlen szolgálatszervezést tekintve –, nem volt mondható magasnak. Négy napon, vagyis 96 órán át egyhuzamban teljesítettek szolgálatot, csak az ötödik napon voltak szabadok, de szabadnapjukon este hat órától színházi szolgálatot kellett teljesíteniük. Az őrpáncsnokok 48 órás szolgálat után 48 óra szabadidőt kaptak, de ők is színházszolgálatot láttak el szabadnapjukon. Legnehezebb a gépészek szolgálati beosztása volt, ők csak minden 14. nap után voltak jogosultak 24 óra szabadidőre. 1881 végén Follmann Alajos lemondott a tiszteletbeli főparancsnokságról és helyét a főparancsnoknak megválasztott Kempelen Béla (korábban egri önkéntes tűzoltó főparancsnok) töltötte be. Kempelen Béla 1884-ben bekövetkezett váratlan halála miatt a főparancsnoki állás betöltésére Scserbovszky Szaniszlót nevezték ki. A fővárosi tűzoltóság

negyedszázados jubileumát már az új központi laktanyában ünnepelhette meg. A Kun utcai telken felépített központi laktanyát ünnepélyes külsőségek között avatták fel 1895. november 17-én, Budapest Főváros egyesítésének évfordulóján. Az idén éppen 125 éves, nemrégiben műemléki védetség alá került központi laktanya számos átépítésen, újjáépítésen esett át hosszú története alatt, eközben díszes tornyával a fővárosi hivatásos tűzoltóság szimbólumává vált.

A millenniumtól a II. világháború végéig

A fővárosi tűzoltóság következő fél évszázada a töretlen fejlődés mellett egyben a rendkívüli megpróbáltatások időszakát is jelentette. Forradalmak, világháborúk jelentettek nem csak kihívásokat, de okoztak veszteségeket a tűzoltó állományban és a technikai eszközökben egyaránt. Az 1899-es esztendő jelentős előrelépést hozott a tűzörségek fejlesztésében. A II. kerületi új őrség épületébe 1899. június 20-án költöztek be a tűzoltók. Az V. kerületi tűzörség 1899. október 1-jén a Szalay utcában, a VI. pedig 1899. augusztus 1-én a Próféta utcában foglalta el őrhelyét. A hivatásos tűzoltóság létszáma összesen 198 fő volt. Budapesten hat gőzfecskendő és 24 kézi működtetésű fecskendő, öt tololétra állt készenléti szolgálatban. 1903. augusztus 24-én a Párisi Nagy Áruház tűzkatasztrófája 13 halottat követelt, a közfigyelmet a főváros tűzrendészetének állapotára irányította. A tűz kitörése után 10 perccel az első tűzoltó alakulat már a helyszínen volt, de a gyorsan terjedő tüzet mégsem tudták megfékezni. Külföldi szakértők megállapították, hogy a nagyáruház oltását gátolta az, hogy a hivatásos tűzoltóságból csak 90 fő volt az ütközetlétszám, valamint a felszerelésük is kívánnivalót hagyott maga után (Szilágyi-Szabó, 1986, 200.).

A kiemelkedő, nagy közérdeklődést kiváltó tüzesetek nemcsak a tűzoltóság műszaki fejlesztésének adtak lendületet, hanem a megelőző tűzrendészet eszközrendszerének bővülését is maguk után vonták. Már 1884-től kezdve évente rendszeresen megvizsgálták a nagyobb középületeket, malmokat, gyárakat, színházakat, raktárakat, műhelyeket az élet és tűzbiztonság szempontjából. Ez azt jelentette, hogy évente a budapesti tűzoltótisztek 2000-2500 úgynevezett tűzrendőri eljárást tartottak. Az építési szabályrendelet szerint tűzbiztos tetőt és a padlástérben 30 méterenként tűzfalat kellett építeni. Követelmény volt a kapubejáratok, átjárók minimálisan szükséges mérete, továbbá minden házban legalább két tűzbiztos lépcsőháznak kellett lennie. Előírás lett, hogy a padlást vasajtóval zárják le, a kémények tűzbiztosan építendőek. Minden nagyobb tüzeset után rendkívüli vizsgálatokat tartottak. A tűzjelzés biztosítására közvetlen tűzjelző telefonrendszert alakítottak ki, amelyről a hívások a tűzoltóságokra

futottak be. A tűzoltóság készenléti egységeinek gyors reagálását az előírt kivonulási idők voltak hivatottak biztosítani, a lövontatású szerek esetében a nap-pali 50 mp, az éjszakai 1 perc 35 mp igen rövidnek tekinthető, figyelembe véve napjaink 120 mp-es kivonulási normaidejét. A benzinmotorok a tűzoltószerek körében is megkezdtek térhódításukat. A főparancsnokság a már használatba vett elektroautomobil rendszeről a benzinmotoros hajtóerőre tervezett átállni. 1913 augusztusában a C. D. Magirus ulmi cégtől nyolc benzinmotoros szert rendeltek meg. Kidolgozták az őrségek automobilizálására irányuló programot is, azonban közbejött az I. világháború, s ezzel azután hosszú időre le is zárult az autószerkek beszerzése.

A fővárosi tűzoltók működésük fél évszázados jubileumán mintegy 22 000 tüzeset sikeres eloltását könnyelhetők el, egyben három hősi halottjukról emlékeztek meg. Budapestnek ekkor már 1 100 000 lakosa volt. A fővárosi tűzoltóság szervezete egy központi, négy fő-, öt mellék- és két intézeti őrségből tevődött össze. Készenléti szerek közé akkor 12 automobilos szer, 3 gőzfecskendő, 15 lófogatú fecskendő, 12 szerkocsi, 5 vízhordókocsi, 4 tolólétra és 1 mentőszerkocsi tartozott. A közvetlen tűzjelző telefonok száma elérte a 600-at. Janicsek Andor főparancsnok utóda 1922-ben Breuer Szilárd lett, aki az egyik legaktívabb és legismertebb személyisége kora tűzoltó társadalmának. Szakíró, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség (MOTSZ) több vezetői tisztségét is betöltötte (Heizler, 2019, 58.). Főparancsnoksága alatt indult meg a tűzoltóság autószerkeinek nagyarányú korszerűsítése. A tűzoltók létszámát főparancsnoki időszaka alatt 413-ról 595-re emelték. A korszak ugyancsak kiemelkedő alakja Szilvay Kornél tűzoltófőtiszt, aki a szárazoltás feltalálásával vonult be a szakma történetébe. Szabadalmaztatott poroltógépét Magyarország miniszterelnöke, gróf Bethlen István is megtekintette egy bemutató keretében. A berendezést első ízben egy festőműterem tüzeseténél vetették be, így az értékes műtárgyakban nem keletkezett vízkár az oltás során. Budapest Főváros 1925-ben szabályrendeletet alkotott a tűzoltási járulék bevezetéséről, amely szerint a Budapesten a tűzbiztosítás díjbevételeinek 10%-át a biztosítótársulatok a főváros pénztárába negyedévenként kötelesek befizetni. A bevétel a tűzoltóság fenntartási költségeinek fedezését szolgálta. Látható, hogy az 1996-ban újra bevezetett biztosítói hozzájárulás gondolata korántsem újdonság. A közös teherviselés alapja nem más mint az, hogy a tűzoltóság a hatékony beavatkozása révén csökkenti a bekövetkező kár mértékét. 1930-ban hozták létre az úgynevezett rohamszakaszt, ami egy gyors beavatkozási egység volt, amelyben egy altiszt vezetésével hat tűzoltó állt készenlétben egy könnyű szerrel, s minden nagyobb tűzhez kivonult életmentésre, illetve gyors felderítésre. 1931-ben a központi rohamcsapatot, a későbbi Tűzoltási Csoport elődjét állították szolgálatba (Minárovics, 2004,

20.). Az 50 éves tűzoltói szolgálat után nyugállományba vonult Breuer Szilárd utódjául Teasdale Ottót nevezték ki, aki egyedülálló módon két ízben is betöltötte a főparancsnoki posztot, hiszen később 1945–1948-ig ismét visszahívták a tisztség ellátására. Teasdale kiemelkedő szerepet játszott a légoltalom megszervezésében, a megalakuló Légoltalmi Liga főtitkára lett. 1936 októberében, a fővárosi tűzoltó tisztikar átszervezése kapcsán vitéz Nádudvari Kiss Lajos dr.-t nevezték ki a székesfővárosi tűzoltóság főparancsnokává. Az új főparancsnok elévülhetetlen érdeme, hogy kiharcolta az első tűzrendészeti törvény, az 1936. évi X. törvény cikk és végrehajtási utasítása megjelenését, amelyek megalkotásából is kivette a részét. A tűzrendészet és a tűzoltóság korszerű fejlesztésén túlmenően különös figyelmet fordított a légoltalmi szempontokra, ez utóbbit a háborúskodó Spanyolországban személyesen is tanulmányozta.

A fővárosi tűzoltóság összlétszáma 1936-ban 612 fő volt (16 tiszt, 59 altiszt, 89 tisztos, 447 tűzoltó és egy orvos), akik a központi és 10 kerületi őrsegen teljesítettek szolgálatot (Minárovics, 2004, 21.). Az elkövetkező évek a háborús felkészülést jelentették az ország számára, benne kiemelt szerepet kapott a fővárosi tűzoltóság a légoltalom szervezésében. Az ebben az időszakban épült új tűzoltólaktanyák (óbudai, zuglói) pinceszintjén a légoltalmi parancsnokságok számára készült óvóhely, sőt az újpesti laktanya alatt légoltalmi kórház is működött. A tűzoltó főparancsnokot Budapest polgármestere a légoltalom helyettes vezetőjének bízta meg.

Az első légitámadás 1942-ben érte Budapestet, ennek értékelése során kijelentésre került, hogy: „*beigazolódott, hogy a légitámadás elleni védekezés alapja a tűzvédelem*” (Minárovics, 2004, 28.). Fényes külsőségek között – 1942. október 25-én – csapatzászlót és hősi emlékművet avattak a központi laktanya udvarán. A kormányzót a belügyminiszter, Keresztes-Fischer Ferenc képviselte. A kivonuló csapatok felesküdték az új csapatzászlóra, majd leleplezték a hősi halott tűzoltók emlékművét. A polgári kötelességteljesítés hősi halottainak emlékművét Siklódi Lőrinc szobrászművész mintázta. A szobor mentés közben ábrázolja kora tűzoltóját: füstmérgezésben elalélt embert hoz karjaiban, nagy erőfeszítéssel emeli a magatehetetlen testet, pedig közben ő is küzd a füst fojtogató erejével (Minárovics, 2004, 27.). A szobor később az újpesti tűzoltólaktanya elé került áthelyezésre, napjainkban a közelmúltban ott kialakított Tűzoltó Hősi Emlékpark központi eleme. Intenzív támadások, bombatalálatok 1944-től érték Budapestet, óriási károkat okozva, s a fővárosi tűzoltók hősiek helytállását igényelték. 1944. május 15-én 8 órától a hivatásos tűzoltóság felügyeleti szolgálatának ellátása céljából a legénységet 48 óra első vonalbeli készenléti ügylete után 24 órás tartalék szolgálatra osztották be. A szabadnap megszűnt. A fel nem robbant bombákat a fővárosi tűzoltóság tűzszeresei hatástalanították,

1946 augusztusáig mintegy százezer darabot. A II. világháború legsúlyosabb veszteségét a fővárosi tűzoltók számára az jelentette, hogy szereik 85%-át 1944 végén nyugatra vitték. 13 darab 800-as kismotorfecskendővel kezdték meg a felszabadított fővárosban a szolgálatot a hivatásos tűzoltók. Magukat a kismotorfecskendőt szállító targonca elé befogva vonultak nem egyszer kilométereken át a tüzesetekhez. Az elhurcolt szerek egy részének visszaadásával 1946 végére megerősödött a szerállomány, októberig 17 nagy teljesítményű gépjárműfecskendőt, továbbá egy tömlőszállító szert sikerült készenlétbe állítani. A világhégés után a működési feltételeiket erőn felül visszaállító, lebombázott lakanyáikat újjáépítő fővárosi tűzoltókra évtizedekre kiható szervezeti változást várt – a tűzoltóság államosítása.

A szocializmus évtizedei

A II. világháborút követően intenzív jogalkotási tevékenység kezdődött, ami a fővárosi tűzoltóság jogállásában, szervezetében, feladatrendszerében alapvető változást eredményezett. A 256.461/1946. BM-rendelet a székesfővárosban az elsőfokú tűzrendészeti hatósági jogkört a tűzoltóparancsnok hatáskörébe delegálta, ezzel a tűzoltóság hatósági jogkört kapott. A 271.000/1946. BM-rendelet a parancsnok és a tisztek kinevezését – ami korábban a polgármester hatáskörébe tartozott – a belügyminiszter hatáskörébe utalta, egyúttal a katonai rendfokozatok bevezetéséről rendelkezett. A rendelet a tűzoltó állomány létszámát 700 főben állapította meg, a minden 1500 lakosra egy tűzoltó jusson elv szerint. Az 5.090/1948. (V. 13.) kormányrendelet az országosan egységes állami tűzoltóság megalapításáról és szervezetéről rendelkezett. Megszüntette ezzel a fővárosi tűzoltóság önállóságát, és egyes üzemi tűzoltóságokat is állami tűzoltóegységekké alakított át. A belügyminiszter a tűzoltósági szervek hatáskörének szabályozására hozott 359.400/1950. V.BM-rendelete szerint Budapesten a tűzoltóság Nagybudapesti Osztályparancsnokság elnevezéssel működött tovább. A főváros hét megyei város és 16 nagyközség hozzácsatolásával jelentősen megnövekedett területét 22 kerületre osztották fel. A Nagybudapesti Osztályparancsnokságnak valamennyi fővárosi kerületben alosztály parancsnokságokat létesítettek. A belügyminiszter a budapesti osztályparancsnokság vezetésével 1948. júniusában Kibédi Gyula alezredest bízta meg, aki 1950-ig töltötte be ezt a tiszteket, utóda, mindössze egy évre Szatori József alezredes lett. 1952. június 21-én tűz ütött ki a fővárosi Operaházban. A színpad feletti tetőrész tüzét az akkor alig két hónapja megszervezett Tűzoltási Csoport irányításával oltották el. A tűzoltásnál jó szolgálatot tett az akkoriban beszerzett 45 méteres gépezetes

tolólétra. Ugyanezen a napon állt csatasorba a rohamszer. Jól kiképzett, válogatott legénységével (1+6 fő) ettől kezdve a Tűzoltási Csoporttal együtt vonult a nagyobb tűz- és káresetekhez (Minárovics, 2004, 33.).

Az 1950-es évek közepén kialakult a hazai tűzoltógépjárműfecskendő-gyártás a Csepel Autógyárban. Évtizedekig szolgálták a fővárosban ezek a fecskendők. A CSD-típus mindegyike 1500 l/perces centrifugál szivattyúval volt beépítve, mindegyik víztartállyal 1200 l-4000 literig, és valamennyi alkalmas volt az akkori teljes raj (1+7 fő) szállítására is (Minárovics, 2004, 34.). Az 1956-os forradalmi események súlyos megpróbáltatásokat jelentettek a fővárosi tűzoltóság számára. Szólni kell a tűzoltók hősiességéről a szabadságharc napjaiban hadszíntérré vált Budapesten. Golyózáporban is végrehajtották a vonulásokat. Gyakran a nehéztüzérségi fegyverekkel folyó harcok közepette is a helyszínen maradtak, és akkor folytatták a tűzoltást, amikor rövid időre elhallgattak a fegyverek. A tűzoltó egységek pártatlanságát a fecskendőkön elhelyezett nemzeti színű, szovjet és fehér zászlók voltak hivatottak jelezni.

A forradalmi változások nem hagyták érintetlenül a tűzoltóság állományát sem. Az első politikai megmozdulások változást hoztak a Budapesti Tűzoltóság egységein belül is. Október 31-én megalakult a Nagy-Budapesti Tűzoltóság Központi Forradalmi Tanácsa. Távollétében elnökké választották Marinovich Endrét, akit korábban az 1945 előtti tisztikar utolsó képviselőjeként, 18 év szolgálat után, méltatlan körülmények között távolítottak el a testülettől. Most küldöttség ment érte, a Kun utcába érve pedig nevető-könnyező tűzoltók vállukra emelve vitték fel parancsnokukat az épület erkélyére. 1956 tűzoltó életeket is követelt. Hartmann József főhadnagy, Hidas Gyula főtörzsőrmester, Éliás Rezső törzsőrmester, Tóth II. Ferenc törzsőrmester, Virág István őrmester, Csernus Tibor szakaszvezető és Csicsmanetz Ferenc szakaszvezető nem a hivatásukkal választott, tűz elleni harcban maradtak alul, géppisztoly-sorozat végzett velük.

Marinovich Endrét, 1956 tűzoltóparancsokát a szabadságharc elfojtását követően 1957 tavaszán ismét elbocsátották, rangjától megfosztották. A fővárosi tűzoltóság élére újra az 1952-ben kinevezett dr. Farkas György tűzoltó alezredes állt, aki 1968-ig látta el a parancsnoki beosztást. A forradalom és szabadságharc leverését harminc évig tartó békés fejlődés időszaka követte. Az 1960-as évek elején több kerületi tűzoltó-parancsnokság összevonásra került, így egyes kerületekben megszűntek az önálló alosztály-parancsnokságok. Így megszűnt a XV., XVI., és a XVIII. kerületi alosztály. 1961-ben a II., a XII. kerületi alosztály összevonásával megalakult az I-II-XII. kerületi alosztály-parancsnokság, valamint a VI-VII. kerületi alosztály megszűnésével az V-VI-VII. kerületi alosztály-parancsnokság (Minárovics, 2004, 37.). A fővárosi hivatásos tűzoltóság szolgálati rendje ekkor úgynevezett 24/24 órás volt, tehát napi

24 óra szolgálat, melyet 24 óra szabadidő követett. A szabadnapon kellett teljesíteni a színházügyeleti szolgálatokat. A Magyar Népköztársaság belügyminisztere 33/1968. számú parancsával dr. Farkas György tűzoltó ezredest a BM Tűzrendészet országos parancsnokává nevezte ki (Magyar Tűzoltó, 1969, 3.). Utódja a fővárosi parancsnoki székben Ficsór Sándor tűzoltó ezredes lett. A fővárosi parancsnoki tisztséget 19 évig betöltő Ficsór Sándor nagy tekintélyű, szigorú és következetes vezetőként, kiváló kapcsolatteremtő és érdekérvényesítő képessége révén a fejlődés nyugodt évtizedeit biztosította a főváros tűzoltósága számára. 1970. február 5-én ünnepelte a fővárosi tűzoltóság megalakulásának 100. évfordulóját.

A fővárosi tanács elnöke ünnepi beszédben méltatta gróf Széchenyi Ödön szerepét a hivatásos tűzoltóság megalakításában, és hangsúlyozta, hogy a budapesti tűzoltók kétmillió ember életét és a hazai ipar több mint 40 százalékát védik sikeres feladatellátásukkal. Budapest gyors ütemű fejlődése hívta életre a lakások tömeges építésének igényét. Már az 1960-as évektől kezdtek a földből kinőni a lakótelepek, amik később városrész méretűvé váltak (például Újpalota, Békásmegyér, Káposztásmegyér). A kezdetben alkalmazott nagyblokkos építési módot a panelépületek váltották fel, a panelelemek készítésére számos házgyár létesült főváros szerte. Tragikus tüzeset hívta fel a figyelmet az első generációs panelépületek tűzvédelmi problémáira, amely megrázta az egész ország közvéleményét. 1972. május 18-án éjjel tűz ütött ki a XIV. kerületi, Csertő utcai panel lakóházban. A tűz a B épületrész 6–10. emeletein pusztított, 40 lakást és több mint 50 lakót veszélyeztetve. A tűz következtében hét lakó veszítette életét, 39 lakót és két tűzoltót a mentők kórházba szállítottak. A lépcsőházban a beépített éghető anyagok miatt lehetetlen volt a menekülés, a tűzoltók az égő lakásokból és a veszélyeztetett emeletekről 145 lakót mentettek ki. A rendkívül gyors tűzterjedést a közös közlekedő terekben kialakított faanyagú szekrények és az ott tárolt éghető anyagok, továbbá a vízszintes és függőleges tűzszakaszolás teljes hiánya eredményezték. A tüzeset tapasztalatait az építési szabályok szigorításában érvényesítették.

Az 1970-es években nagy volumenű tűzoltógépjármű technikai fejlesztés kezdődött, amely a korábbi évtizedek Csepel tűzoltógépjárművek sorozatát volt hivatott felváltani. A Csepel Művek és az Esztergomi Labor Műszeripari Művek együttműködésében gyártott TŰ család új generációt képviselt a tűzoltóság történetében. A TŰ-1, TŰ-2 és TŰ-1.1 gépjárműfecskenők mellett vízszállító (TŰ-3) és habbaloltó (TŰ-4) szerek is készültek (Mélykúti, 2001, 35.). A tűzoltógépjármű-fejlesztés a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság (továbbiakban: FTP) készenléti szereit is érintette. A fejlesztés során készenlétké állított járművek hosszú időre meghatározták a szerállományt és a tűzoltótaktikai beavatkozások

lehetőségét. Az 1970-es évek egyúttal jelentős jogszabályi és szervezeti változásokat is hoztak a tűzvédelem területén. A tűzoltóság centrális irányítású, egységes szervezet volt. A BM Tűzoltóság Országos Parancsnokság (továbbiakban: BM TOP) közvetlen irányítása alá tartozott a fővárosi parancsnokság, annak alárendeltségébe pedig a fővárosi-kerületi és az üzemi tűzoltó-parancsnokságok. A tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 1973. évi 13. számú törvényerejű rendelet, és ennek végrehajtására kiadott 14/1973. (VI. 2.) MT, valamint a 4/1974. (VIII. 1.) BM-rendeletek értelmében az állami tűzoltóság területi szerveinek irányítását a tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve gyakorolja. Ennek megfelelően az FTP irányítását a Fővárosi Tanács VB, míg a kerületi parancsnokságokét az illetékes kerületi tanács végrehajtó bizottsága vette át. A parancsnok a személyes kapcsolattartást a tanácselnökkel és a VB tikárral folytatta. A felettes parancsnokság (BM TOP, FTP) jogköre a szaktevékenység irányítása lett.

A változással megkezdődött egyfajta közeledés a helyhatóságok felé, amely életszerű jelenség, hiszen a tűzoltóság tevékenysége jól meghatározott területre és annak lakosságához köthető. A folyamat mintegy 20 évvel később a tűzvédelem önkormányzativá válásában csúcsosodott ki. Az állami tűzoltóság területi szerveinek szolgálati rendszeréről szóló 2028/1974. (VII. 21.) MT-határozat alapján minden parancsnokságon bevezetésre került – a korábbi 24/24 óra helyett – a készenléti állomány 24/48 órás szolgálati rendszere (24 óra szolgálat, 48 óra szabadidő). Az időszakban virágkorát élte a tűzoltósport, melynek fővárosi válogató versenyeit és döntőjét komoly felkészülés előzte meg. Egyéniben a 100 méteres akadálypálya és a horoglétra mászás, csapatversenyben a 800-as kismotorfecskenő szerelés, a 4x100-as váltó és a 100 méteres akadálypálya eredményei alapján értékelték. A fővárosi döntőt ünnepélyes eredményhirdetés zárta, a dobogóra kerülés komoly szakmai presztízst jelentett a kerületi parancsnokság számára. Az örömet jól jelzi, hogy a kor alakiasága és fegyelme ellenére a győztes csapat egy esetben megfürdette a kerületi parancsnokát a kismotorfecskenő vízmedencéjében. Összevont nagygyakorlatokat tartottak, így például az egyre növekvő számú, főváros-specifikus magasházak tüzeinek oltása témakörben. A III-as nagyságrendű erők bevonásával felmérték a magasházak tüzeinek oltásánál alkalmazott taktika színvonalát, az erők tervszerű együttműködését, az életmentést nagy magasságból tololétrakon át. Kiváló helyszín volt erre a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Nagyvárad téri, 22 emeletes toronyépülete, amely napjainkban az országos tűzoltó lépcsőfutó bajnokságnak ad otthont.

Tragikus esemény tette emlékezetessé az 1984-es esztendőt a fővárosi tűzoltók számára. A Fővárosi Bútoripari Vállalat 5 számú gyárában október 29-én

a porelszívó rendszerben történt tűz oltása közben robbanás történt. Buzás Gyula zászlós és Kapcsos József főtörzsőrmester a robbanásnál életét veszítette. Emléküket márványtábla őrzi a IV. kerületi Hivatásos Tűzoltóparancsnokság előcsarnokában, melyet az állomány azóta is minden évben megkoszorúz. Tizenhat év óta nem épült új tűzoltólaktanya a fővárosban. Az 1000 m² alapterületű, 7+1 szerállásos, egy emeletes épület a Budakeszi úton kapott elhelyezést. Az átadás jelentőségét növeli, hogy a parancsnokság korábbi laktanyáját 1891-ben építették és még lófogatós szerek befogadására szolgált (Minárovics, 2004, 51.).

Az 1980-as években az országban, így a Fővárosi Tűzoltóparancsnokságon is jelentős fejlődés indult meg a tűzoltók személyi védelme területén. Az úgynevezett oxigénes légzőkészülékek kiváltása első lépcsőjét az FTP-n alkalmazott, Medi típusú, sűrített levegős légzőkészülékek csapatpróbája jelentette, amely az AGA-SPIROMATIC sűrített levegős légzőkészülékek rendszerbe állításához, a töltőkompresszorok telepítéséhez, a légzőbázisok kialakításához vezetett. 1988. január 1-jén Ficsór Sándor vezérőrnagy, 40 évi szolgálat után nyugállományba vonult. Fővárosi tűzoltóparancsnokká Tímár István alezredes, általános parancsnok-helyettest neveztek ki, ezzel egy időben tűzoltó ezredessé léptették elő. Az 1940-ben született, okleveles gépészmérnök, szakmérnök 1964-ben került a tűzoltósághoz. 1980-tól a BM Tűzoltóság Országos Parancsnokság Tűzmelőzési Osztályát vezette (Minárovics, 2004, 52.). Tímár István ezredes, az egykori olimpikon, világbajnok kajakos fellépésével, közvetlen stílusával, emberségével a fővárosi tűzoltóság állománya számára a legnépszerűbb parancsnokká vált. Korát megelőző menedzserszemléttel, kiemelkedő szaktudásával, agitálásával irányította a Fővárosi Tűzoltóparancsnokságot, vezette át a szocialista állami időszakot lezáró történelmi rendszerváltozáson.

A rendszerváltozástól napjainkig

Az Magyar Köztársaság 1989. október 23-i kikiáltásával kezdődött rendszerváltozás gyökeresen új időszakot hozott a tűzoltóság történetébe. A folyamatosan alakuló új jogszabályi környezet alapvető változásokat eredményezett a főváros tűzvédelmi helyzetére, a fővárosi tűzoltóság szervezetére, a tűzvédelmi tevékenység eljárási módjaira és a tűzvédelem fogalomrendszerére is. Az 1990. évi LXV. – úgynevezett – önkormányzati törvény értelmében a helyi tűzvédelemről való gondoskodás az önkormányzatok feladata lett. Az 1991. évi XX. hatásköri törvény a hivatásos tűzoltóságokkal rendelkező önkormányzatoknak kötelező feladatává tette a tűzoltás, műszaki mentés végrehajtását, a tűzvédel-

mi hatósági jogkört a tűzoltó-parancsnokság székhelye szerinti önkormányzat jegyzőjének delegálta. Budapesten a tűzvédelmi hatósági jogkör gyakorlója a fővárosi főjegyző lett. A fővárosi és a fővárosi kerületi tűzoltó-parancsnokságok a tűzvédelmi hatósági és szakhatósági ügyekben mindössze szakvéleményező szerepet kaptak. A fővárosi hatósági, szakhatósági, szabálysértési és tűzvizsgálati ügyek iratai feldolgozhatatlan mennyiségű anyagot jelentettek a Főpolgármesteri Hivatalnak. Az ügymenet folyamatossága érdekében a fővárosi tűzoltóparancsnok hat fő tűzoltótisztet vezényelt a hivatal szervezetébe. A tűzvédelmi hatósági jogkör elvesztése presztízisében, szakmai önértékében mélyen érintette a parancsnoki és a tűz megelőzési állományt. A helyzetet nehezítette, hogy a privatizáció következtében a gazdálkodó szervezeteknél a tűzvédelmi szervezet leépült, megszűnt, a cégek átalakulásával a tűzvédelmi helyzet változása szinte követhetlenné vált. Az eljárási határidők ugyanakkor nem változtak, így a tűzoltóság és a főjegyzői hivatal tevékenységének bonyolult ügyviteli eljárással együttesen kellett megvalósulni az előírt határidőn belül. A lelassult ügymenet az erőn felül teljesítő tűz megelőzési állomány és az ügyfelek számára is hátrányos volt. A szakmailag indokolhatatlan helyzet megoldása sokáig váratott magára, a tűzoltóság végül 2007-ben kapta vissza újra a hatósági jogkörét. A rendszerváltozást követően fokozatosan megszűntek az üzemi és őrparancsnokságok: a Chinoi Tűzoltó őrparancsnokság, a HUNGEXPO őrparancsnokság, a csepeli Vasmű Üzemi Tűzoltóparancsnokság és a Nemzeti Szabadkikötő Üzemi Tűzoltóparancsnokság. Az 1990-es évek elején megszűnt a Magyar Állami Operaház őrparancsnoksága is. A Ferihegyi Repülőtéri Tűzoltóparancsnokság és az Országház őrparancsnoksága 1993-ban az országos központi szervhez került átszervezésre (Minárovics, 2004, 55.).

Az időszak legkiemelkedőbb, az egész ország közvéleményét megrázó tüzesete 1993. szeptember 14-én hajnali 3 óra 50 perckor a III. kerületi Békásmegyeren következett be. Tragikus robbanás történt a Jós utcai panelház 8. számú lépcsőházának egyik 9. emeleti lakásában. A detonáció következtében a panelszerkezet több helyen beomlott, a betonelemek öt embert maguk alá temettek. A két emeletet elborító lángok elől egy tizenéves testvérpár a 9. emeletről a mélybe vetette magát. A kiérkező tűzoltók az oltási munkálatokat közvetlen életveszélyben végezték az instabil épületszerkezetek között. A tűzvizsgálat megállapítása szerint a tűz az egyik érintett lakásban, az ott lakó által szabálytalanul működtetett pirotechnikai vegyi laboratórium robbanása következtében keletkezett.

Az időközben kiüregedett TŰ gépjárműfecskendők kiváltására országos program kezdődött. A fővárosban 1993-ban állt elsőként készenlétbe korszerű Rosenbauer gyarmányú gépjárműfecskendő. Az első fecskét további 12 könnyűkategóriájú Mercedes-Rosenbauer 1000-es típusú gépjárműfecskendő követte.

A középkategóriájú Steyr-Bronto-2000 gépjárművekből 7 darab, félnehéz kategóriájú Steyr-Rosenbauer 4000-es gépjárműfecskendőből további 7 darabot sikerült pályázati úton beszerezni (Mélykúti, 2001, 38.).

A Fővárosi Tűzoltóparancsnokság számára 1994 a gyász éve lett. Az elemekkel vívott harc ismét tűzoltó életeket követelt, november 26-án Benkő Tibor hadnagy és Csányi István hadnagy hősi halált haltak. A VIII. kerületi Baross és Rigó utcák sarkán lévő iskolaépület tetejének bádoglemez héjazatát megbontotta a szél. A lezuhanással fenyegető hatalmas fémlemezt papírlapként tépte fel a viharos szél, és a rögzítését végző két tűzoltót a mélybe repítette. Az épület falán emléktábla tiszteleg a tragédia áldozatainak.

Még fel sem ocsúdott a tragédia után a főváros tűzoltósága, amikor újabb gyász érte a testületet. 1994. december 4-én életének 55. évében elhunyt Tímár István tűzoltó dandártábornok, a Fővárosi Tűzoltóság parancsnoka. Az atlétikus természetű vezetőt súlyos betegség ragadta el bajtársai, barátai, sporttársai közül. A köztisztelőben álló tűzoltó parancsnokot a dermesztő hideg ellenére gyászolók hatalmas tömege kísérte utolsó útjára. Felejthetetlen emlékének adózva a központi laktanya első emeleti kistanácsterme viseli a nevét napjainkban is. Az elhunyt parancsnok helyettesét, Bende Péter alezredest bízták meg a parancsnokság vezetésével. A fővárosban ekkor 1632 volt a tűzoltóság létszáma (Minarovics, 2004, 58.).

A budapesti hivatásos tűzoltóság fennállásának 125. évfordulójáról 1995. február első napján a Kun utcai főépület falán található emléktábla megkoszorúzásával és díszünnepséggel emlékeztek meg a főváros tűzoltói. Száray Zoltán tűzoltó dandártábornok 1995. március 1-jén vette át a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság vezetését. Az új parancsnok fővárosi kötődésű, 1967-ben kezdte meg szolgálatát az V-VI-VII. kerületi alosztályparancsnokságon, mint vonulós tűzoltó. Később az I-II-XII. kerület alosztályán tűzrendészeti előadóként dolgozott. 1989-től a Tűzvédelmi Oktató- és Kutatóintézet főigazgatója, majd a BM Tűz- és Polgári Védelmi Országos Parancsnokság tűzvédelmi főigazgatója lett. Az új beosztás nem jelentett kisebb kihívást mint korábbi vezetői pozíciói. Első parancsnoki feladata az 1995. július 1-jével a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság önkormányzativá válásának levezénylése volt, ahogyan a beiktatására szervezett állománygyűlésen a belügyminiszter is hangsúlyozta. A Fővárosi Önkormányzat közgyűlése egyhangúlag jóváhagyta az 1995 júliusától hivatásos önkormányzati tűzoltóságként működő Fővárosi Tűzoltóparancsnokság alapító okiratát és megállapította költségvetését. A tűzoltóság Budapesten a fővárosi önkormányzat egységes önálló költségvetési intézményévé vált, ahol központi és területi szervek látják el feladatukat. A szakmai felügyeletet a BM Tűz- és Polgári Védelmi Országos Parancsnokság látta el. A Fővárosi Tűzoltóparancsnokság

létszáma 1632 fő maradt (Minárovics, 2004, 59.). Még abban az évben új tűzoltólaktanya került átadásra a Fővárosi XIII. kerületi Tűzoltóparancsnokság elhelyezésére. A fővárosi tűzoltó parancsnok a főpolgármester jelenlétében vette át a laktanya kulcsait a Belügyminisztérium önkormányzati helyettes államtitkártól (Minárovics, 2004, 60.).

1996 ismét a törvényalkotás éve a tűzoltóság, benne a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság számára. Az Országgyűlés 1996-ban elfogadta a – módosításokkal – ma is hatályban lévő, a tűzvédelemről és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvényt, hazánk második tűzvédelmi törvényét. A törvény és végrehajtási rendeletei a tűzvédelem minden területét újra szabályozták, kezdetben sok értelmezési kérdést vetve fel. Fontos változás, hogy a fővárosban a fővárosi kerületi parancsnokságok viszonylagos önállósága teljesen megszűnt, ez a későbbi szervezeti reformáció alapjait fektette le. Ugyancsak elfogadásra került a 1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról, amely lehetővé tette, hogy a fővárosi tűzoltók kérelmekre már 50 éves kortól nyugállományba vonuljanak. A lehetőség az idősebb kollégák számára vonzóan bizonyult, az egyszerre távozó tapasztalt tűzoltók pótlása csak hosszabb idő alatt volt megvalósítható. Még ebben az évben megkezdődött az FTP hírközpontjának digitális jellegű teljes átépítése, a riasztási rendszer megreformálása. Az Egységes Riasztási és Irányítási Rendszer (ERIR) forradalmasította az addig telefonon, URH rádióon lebonyolított riasztásokat, integrálta a szer-állapot megjelenítését és a riasztási adatok rögzítését. A kerületi laktanyákba számítógépen kiküldött, az egyes szerekre szóló riasztás aktiválta az épületgépészeti rendszert, felkapcsolta a világítást, felnyitotta a riasztott szer szertárkapuját stb., mindezt a helyi híradó-ügyeletes közreműködése nélkül. Az éles üzemét 1998-ban megkezdő rendszer forradalmi újdonságát bizonyítja, hogy országosan csak mintegy másfél évtizeddel később, az egységes katasztrófavédelem szervezetében került bevezetésre a PAJZS elnevezésű alkalmazás. Újabb országos gépjárműfecskendő fejlesztési program indult, melyen az FTP a Fővárosi Önkormányzat által biztosított önrésszel, pályázati úton a kor legkorszerűbb járműveihez jutott. Az átvett Mercedes-Rosenbauer 2000 típusú közép-, és 4000 típusú félnehéz kategóriájú gépjárműfecskendők még ma is készenlétben vannak, az állomány által különösen kedvelt szerek.

Ahogy a korábbi időszakokban jellemző volt, ismét sajnálatos tüzeset generálta a következő korszakos jellegű változást. Az 1998. augusztus 16-án a III. kerületi Zsirai Miklós utcában bekövetkezett, három emberéletet követelő tüzeset kapcsán az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosa vizsgálati anyagában megállapította, hogy a főváros dinamikus fejlődését nem minden esetben követte a tűzoltóság működési feltételrendszerének fejlesztése. A meglévő

tűzoltólaktanya-épületek diszlokációja már nem felelt meg az elvárásoknak, elsősorban a peremkerületek védettsége nem volt kielégítő. Az ombudsmani ajánlásokat a belügyminiszter kiegészítés nélkül elfogadta. Budapest főpolgármestere a tűzvédelmi helyzet javítását szolgáló, szervezeti és infrastrukturális feltételekre kiterjedő tűzvédelmi koncepció és végrehajtási terv elkészítéséről döntött. Alapos előkészítő munka kezdődött, statisztikai elemzések készültek, megvizsgálták más európai fővárosok gyakorlatát. Budapest Főváros Tűzvédelmi Koncepcióját 1999. november 29-én a Fővárosi Önkormányzat közgyűlése elfogadta. A koncepció végrehajtása azonban már a szolgálat felső korhatárával nyugállományba vonuló Száray Zoltán tűzoltó vezérőrnagy utódjának lett a feladata (Minárovics, 2004, 76.). Az 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről 2000. január 1-jétől lépett hatályba, megszüntetve a BM Tűzoltóság Országos Parancsnokságát. Létrejött a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, főigazgatójának Dr. Bakondi György vezérőrnagyot nevezték ki.

A katasztrófavédelmi törvény értelmében a fővárosi hivatásos önkormányzati tűzoltóság vonatkozásában a szakfelügyeletet az országos katasztrófavédelmi főigazgató látta el. 2000. január 19-én megtartott ülésén a Fővárosi Önkormányzat Városrendészeti Bizottsága határozatlan időre, 2000. február 1-jei hatállyal – pályázat alapján – kinevezte Bende Péter ezredest, a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság parancsnoki beosztásába. Bende Péter közlekedési mérnök, jogász, jogtanácsos. 1979-től indult tűzoltói pályája, az FTP műszaki és gazdasági szakterületen látott el vezetői beosztásokat, mielőtt 1994-től a fővárosi parancsnok helyettese lett (Minárovics, 2004, 78.). Az új fővárosi parancsnok – habitusához illően – nagy lendülettel látott neki a Tűzvédelmi Koncepcióban foglalt feladatok végrehajtásához. A kerületi tűzoltó-parancsnokságok átszervezése kezdődött meg a racionalizálás, a régiós jellegű működés jegyében. 2001–2003-ig a tűzmelegelőzési tevékenységet négy tűzmelegelőzési régióba szervezték át (Budán egy, Pesten három régió). A tűzvizsgálati feladatokat 24/48 órás készenléti rendben újra központi szervezeti egység, az FTP Tűzvizsgálati Osztály végezte. A különleges szolgálatok (hajós, bűvár, mentőkutyás és a rohamszolgálatok) közös irányítás alá, a Speciális Mentési Parancsnokság szervezetébe kerültek át. A kerületi tűzoltó laktanyák a tűzország elnevezést kapták, feladatuk a tűzoltás és műszaki mentés volt. A tűzországokat regionálisan öt Tűzoltási és Mentési Parancsnokságba (Budán kettő, Pesten három TMP) integrálták, melynek élén a TMP parancsnok állt. A tűzországokat tűzország parancsnokok irányították. Az átszervezés emberséges módját jellemzi, hogy a fokozatosság az időközben nyugállományba vonuló korábbi kerületi tűzoltó parancsnokok

távozásához igazodott. A régiós átszervezés többek között a vezetői beosztások számának csökkenését, a szakfeladatok jobb irányíthatóságát, a specializálódást, a hatékonyabb erőforrásgazdálkodást segítette elő. Megjegyzendő, hogy az elvet később az egységes katasztrófavédelmi szervezet felállításakor is alkalmazták. Az országosan egyedülálló Mentőkutyás Szolgálat felállítása mellett, az FTP-n elsőként alakult Munkalélektani Szolgálat. A pszichológusok az alkalmassági vizsgálatokon túl az állomány mentálhigiénés gondozását is végzik, valamint nagyobb káresetek kapcsán a krízisintervencióban is részt vesznek. Ugyancsak példa nélküli a tűzoltói kiképzésben részesített, mentőorvosokból létrehozott Készenléti Egészségügyi Szolgálat, közismert nevén a Doktor Szolgálat. A tűzoltó doktorok feladata a káreseteknél megsérült tűzoltók ellátása, valamint a nehezen megközelíthető civil sérültek orvosi segítségnyújtásának mihamarabbi megkezdése. A Magyar Köztársaság elnöke dr. Bende Péter fővárosi tűzoltóparancsnokot 2000. augusztus 20-án dandártábornokká, majd 2002-ben – a belügyminiszter javaslatára – eredményes szakmai tevékenysége elismerésül tűzoltó vezérőrnaggyá nevezte ki. A tűzoltó hivatás iránti elkötelezettségét jól tükrözi, hogy 2004-től 2013 márciusáig a Magyar Tűzoltó Szövetség elnöki feladatait is ellátta (Heizler, 2019, 255.).

Bende Péter tűzoltó vezérőrnagy parancsnoki munkásságának egyik legnagyobb, máig ható intézkedése az önkéntes tűzoltók szerepének erősítése, az önkéntes tűzoltó egyesületek (továbbiakban: ÖTE) fejlődésének elősegítése volt. A Fővárosi Tűzoltóparancsnokság és a pest megyei működési területén tevékenykedő Önkéntes Tűzoltó Egyesületek által 2004. december 6-án aláírt együttműködési megállapodás révén a napi szakmai együttműködés egészen új dimenziója jöhetett létre. Az országban egyedülálló módon az FTP Hírközpontja a számítógépes bevetéstámogató rendszeren (ERIR) keresztül automatikusan, SMS-ben küldött értesítést a beérkezett jelzés alapján a tűzoltói beavatkozást igénylő eseményről az érintett önkéntes tűzoltó egyesületnek. A másik nagy előrelépés a káreseti kommunikáció megoldása volt. A FTP 2-es rádiócsatorna közös használata a káresetek során történő együttműködést pontosabbá, hatékonyabbá tette. Budapest Főváros Önkormányzata az FTP-vel megállapodással rendelkező ÖTE-k működésének hatékonyságát elismerve, 2007-től fővárosi költségvetési forrásból pénzügyi támogatást adott az önkéntes tűzoltó egyesületeknek. Az önkéntesek számára terítésmentesen biztosított képzések, az átadott járművek, szakfelszerelések révén az FTP-vel együttműködő ÖTE-k napjainkban is az önkéntes mozgalom élvonalában szerepelnek (Varga, 2018, 131.).

A 2000-es évek tűzoltástechnikai fejlesztésében a magasból mentő gépjárművek jelentették a prioritást. A régi Magirus-Deutz DL44 létraszerek és a Rába-Simon Snorkel SS30 és SS40 típusjelű hidraulikus emelőkosaras járművek

cseréje halaszthatatlanná vált. Az új generációs IVECO-Magirus CC és CS típusú, kosaras gépezetes tolólétrák mozgékonyaságuk, gyors bevetethetőségük, precíz irányíthatóságuk révén forradalmasították a beavatkozásokat. A fővárosban felépült számos magasépületre tekintettel az FTP 53 m-es munkamagasságú, BRONTO-Skylift típusú emelőkosaras gépjárműveket is beszerezett. A mintegy 70 ezer ember elsődleges védelmét ellátó III. kerületi, békásmegyeri tűzoltólak-tanya felépítése 2005-ben egyedülálló módon, tisztán önkormányzati forrásból valósult meg, a fővárosi tűzoltóparancsnok érdekérvényesítő képessége révén.

A 2006-os évben ismét a gyász lobogóit lengette a szél a Fővárosi Tűzoltópa-rancsnokság épületein. Augusztus 8-án a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudo-mányi Egyetemen történt tüzeset oltása során három fiatal tűzoltó hősi halált halt. A második pinceszinten keletkezett tüzeset következtében a közlekedőfo-lyosók labirintusában drámai gyorsasággal terjedő fekete füstből Pintér Gábor tűzoltó főhadnagy, Horváth Ákos tűzoltó hadnagy és Reppman Károly tűzoltó hadnagy élettelen testét hozták fel bajtársaik, több tűzoltó pedig súlyos füst-mérgezést szenvedett. Az esetet alapos, minden részletre kiterjedő vizsgálat kö-vette. Az FTP az eset hatására generációs váltást hajtott végre a légzőkészülé-kekben, és készenléti Biztonsági Tiszti Szolgálatot állított fel a beavatkozások biztonságának növelésére. Bende Péter tűzoltó vezérőrnagy 11 év parancsnoki pályafutás végén 2011-ben, a felső korhatár elérésével vonult nyugállományba. Fővárosi tűzoltó parancsnokként tett számos kezdeményezése ma is tovább él, kamatozik a szakma, a testület, a közbiztonság javára.

A Fővárosi Hivatásos Tűzoltóság napjainkban

A 2011. szeptember 19-én az Országgyűlés által elfogadott katasztrófavédelmi törvény korszakos jelentőségű változásokat eredményezett a tűzvédelem rend-szerében, különösen azzal, hogy az 1995. július 1-je óta önkormányzati intéz-ményként működő hivatásos tűzoltóságokat állami irányítás alá vonta (Varga, 2018b, 22.). Az országos egységes katasztrófavédelem szervezetében 2012. ja-nuár 1-jén létrejött a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság (továbbiakban: FKI), korábbi három szervezet, a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság, a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság és a Repülőtéri Katasztrófavédelmi Igazgatóság jogutódjaként. Az elődszervezetek feladat és hatásköreit az FKI gyakorolja, így a fővárosban a tűzvédelmi feladatokat is ellátja. Az igazgatóság területi jogál-lású szerv, tevékenységét a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság közvetlen irányításával végzi. Az FKI helyi szervei a katasztrófavédelmi kiren-deltségek, Budán kettő, Pesten három. A kirendeltségek szervezetébe kerültek

integrálásra a hivatásos tűzoltóparancsnokságok (14) és a katasztrófavédelmi őrsök (4), amelyek elsődlegesen a mentő tűzvédelmi feladatok, a tűzoltás és műszaki mentés ellátásáért felelősek. A fővárosban az átszervezés nem hozott alapvető strukturális átalakulást, hiszen lényegében a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság korábbi felépítését követte le, a központi szervezeti egység és az öt régiós parancsnokság alapul vételével. A helyi szintű hatósági feladatokat a kirendeltségek, a tűzvédelem harmadik pillérét, a tűzvizsgálatot az igazgatóság tűzvizsgáló készenléti szolgálata látják el.

Az elmúlt időszakban nagy léptékű fejlesztések történtek a műszaki eszközpark területén. Összesen 11 darab hazai gyártású Rába R16 Heros Aquadux 4000 típusú gépjárműfecskenő átvételével lehetőség nyílt a készenlétkben tartott gépjárműfecskenők harmadát újra cserélni. Új, korszerű magasból mentő gépjárművek állnak készenlétkbe a fővárosi laktanyákban. A személyi védőfelszerelések terén említést érdemel a magyar gyártású R13 védőruházat biztosítása. Megkezdődött továbbá az 1995-től használt tűzoltó sisakok generációs cseréje is. Összességében elmondható, hogy a fővárosban a tűzoltói feladatok ellátása a kor színvonalának megfelelő körülmények között biztosított. Az eltelt 150 év alatt a tűzoltói hivatástudat generációról generációra öröklődött és fő hajtóereje napjainkban is a szervezet munkájának.

Mit sem veszített aktualitásából a fővárosi tűzoltók ismert jelmondata:

*„Ha dúl a bösz elem, e hármat ne feledd!
Erős kar, bátor szív, testvéri szeretet!
Jutalmad ez legyen: betöltéd tiszteted.”*

Felhasznált irodalom

- Heizler Z. (2019): *A Magyar Tűzoltó Szövetség százötven éve (1870-2020)* Budapest: Magyar Tűzoltó Szövetség
- Mélykúti S. (2001): *A hazai tűzoltógépjármű gyártás múltja, jelene, jövője*. In: 10 éves a BM HEROS Zrt. Jubileumi kiadvány. Budapest: Florian Press Kiadó
- Magyar Tűzoltó (1969): 21, 3.
- Minárovics J. – Soltész T. – Csöglei I. (1995): *Fejezetek a magyar tűzoltóság 125 éves történetéből*. Budapest: Könyv és Zeneműkiadó
- Minárovics J. (2004): *A fővárosi tűzoltóság története*. <https://fovaros.katasztrofavedelem.hu/26073/minarovics-janos>
- Széchenyi Ö. (1864): *Tűzoltás körül tett általános tapasztalatok*. Pest, 2, 1–45.

- Szilágyi J.– Szabó K. (1986): *A tűzrendészet fejlődése – Az őskortól a modern időkig*. Budapest: BM Könyvkiadó
- Varga F. (2017): *A Magyar Tűzoltósövetség helyének és szerepének meghatározása az ÖTE-k eredményes feladatellátásának növelésében*. Bolyai Szemle, 3, 47–71.
- Varga F. (2018a): *Az Önkéntes Tűzoltó Egyesületek tűzoltási és mentési feladatai végrehajtásának értékelése*. Bolyai Szemle, 2, 127–142.
- Varga F. (2018b): *A hazai mentő tűzvédelem szervezeti és technikai fejlesztési lehetőségeinek kutatása, különös tekintettel az önkéntes tűzoltóságok növekvő szerepére*. Doktori értekezés. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Felhasznált jogszabályok

1888. évi 53.888/11. belügyminiszteri körrendelet
1973. évi 13. számú törvényerejű rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról
1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról
1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról